

Ухач В. З.,
к. і. н., доцент кафедри теорії та історії
держави і права ЮФ ТНЕУ

Ухач О. В.
педагог-організатор, вчитель
правознавства ТЗОШ № 19

ВПЛИВ ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ ДУХОВНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Методологічна плюралізація, що відбувається останнім часом у вітчизняній юридичній науці, зумовлює необхідність перегляду основних питань праворозуміння та місця права в системі соціальних норм. Актуальним у цьому аспекті є дослідження співвідношення права і релігії, оскільки останній за радянських часів відводилася виключно консервативна, негативна роль у комплексі нормативної регуляції.

По – перше, науковий інтерес до феномену церкви зумовлений, в першу чергу, методологічним переосмисленням розуміння суті церкви як соціальної інституції та її ролі в усіх сферах суспільства під впливом суттєвих світоглядно – ідеологічних змін. По – друге, принципи організації та функціонування церкви, а відповідно і правового регулювання, є суспільно – значущим важливим структурним елементом соціалізації людини. По – третє, є загальновідомим, що формування сучасних правових систем проходило під безперечним впливом та принциповою участю церкви як організації безпосередньо та релігії як елемента формування правосвідомості населення зокрема. Таким чином, пізнання християнських коренів сучасного права, дослідження джерел, інститутів, принципів та правових норм канонічного права дає нам можливість краще переосмислити окремі елементи та причинно – наслідкові зв'язки в праві сьогодення.

Християнська церква виокремила свої канони, сформувала церковні положення в окрему науку (канонічне право), яку почали викладати в усіх напрямках знань [1, с. 23]. Єдина відмінність тогочасної юридичної освіти (починаючи з XI ст.) від сучасної – обов'язкове вивчення церковного права майбутніми юристами. Відтоді в правознавстві виокремилися дві спеціальності – канонічне право та римське право, яке вивчається і дотепер. Обов'язком кожного фахівця було відмінне знання і одного, і другого.

На жаль, сучасний глобалізований світ мало звертає уваги на моральні засади права, на те коріння, що слугувало підґрунтям правового розвитку. У вищих юридичних закладах до пізнання християнських коренів права звертаються на рівні традицій та звичаїв, тобто досить поверхово. Зре-

штою, недостатньою, на нашу думку, видається політика влади на зміцнення правової культури суспільства. Водночас, канонічне право є невід'ємною частиною загальносвітової правової культури, й це слід враховувати кожному в прагненні до гармонійного зв'язку з правом.

Мета вищого юридичного навчального закладу в Україні – підготовка професійної особистості юриста як правознавця. Це означає, що майбутній юрист повинен володіти фундаментальними уявленнями про право, правовими знаннями, мінімальними вміннями й навичками їх застосування, а також засвоїти правила професійної діяльності (юридичної етики, юридичної деонтології). Нині в Україні дискутуються вимоги до сучасної юридичної освіти та підготовки юриста, зокрема, наводяться аргументи на користь адаптації навчальних програм юрфаків до потреб практичної юридичної діяльності. Поділяємо позицію тих науковців, які не заперечуючи слушності таких аргументів, наголошують на тому, що пропонувані зміни не повинні заперечувати фундаментального значення право розуміння. Позаяк, який не усвідомлює суспільної значущості своєї діяльності, перетворюється на ремісника (хоча б якого професійного), нівелюючи юридичну професію як науку та практичне мистецтво.

Як зауважує дослідник О.І. Остапенко «Право - як міра свободи і справедливості - часто сприймається юристами неоднозначно. Щоб глибше зрозуміти державно-правові явища, перенести принципи закономірності, гармонійності природи у юридичну практику, необхідно саме з внутрішніх позицій оцінити своє ставлення до службових обов'язків, зрозуміти сутність буття - онтологію, зокрема онтологію людини та онтологію держави. Сенс життя людини, усвідомлення нею свого покликання на Землі повинні визначати внутрішній імператив службового обов'язку кожного (виділення наше. – В.У.) і тим більше - правника» [2, с. 4].

На думку львівського науковця, родоначальника львівської школи юридичної деонтології С. С. Сливки, значення цієї науки можна ще визначити так: «Це природний правовий компас, енциклопедія для юриста, це шлях до високої професійної майстерності та гарантія захисту його свободної волі у природно-правовому просторі. Якщо юрист не оволодіє юридичною деонтологією, він назавжди залишиться вузьким спеціалістом, причетним навіть інколи на «провали» у роботі. Виняток можуть становити хіба тільки ті випадки, коли юрист інтуїтивно сприймає деонтологічну сутність у силу своєї професійної, інтелектуальної культури» [2, с. 6].

Отож, враховуючи вищевикладені тези та джерела норм юридичної деонтології (серед яких – релігійні норми), доцільно проаналізувати вплив останніх на формування деонтологічних компонентів духовно-національної культури юриста.

Духовна місія юриста полягає, насамперед, у вдосконаленні духовності громадян відповідно до законів Всесвіту, вважає С. С. Сливка [2, с.

176]. Такий стан забезпечується високою духовною культурою самого юриста, адже відомо, що можна забути якісь негативні подробиці юридичної справи, але в душі її учасників, у пам'яті назавжди залишаються факти бездуховності юриста, його жорстокість, несправедливість чи бажання помститися. Духовні інтереси юриста спрямовані на усвідомлення того, що провина й страждання існують поряд. У цьому усвідомленні - суть юридичного милосердя. Моральне задоволення, наприклад, юрист-криміналіст повинен отримувати не від кількості розкритих злочинів і навіть не від усвідомлення справедливості покарання, а від того, наскільки відчутні результати духовного оздоровлення громадян. Важливим є більш глибоке й всебічне самопізнання, коли розуміння свободи пояснюється не свавіллям, а можливістю бути самим собою.

Духовна культура юриста - важлива складова частина його природи й сутності. Щоб сформувати високу духовну культуру, юристові потрібно дбати насамперед про свій дух, душу, бо тіло, як відомо, обтяжує душу, якщо не гріховними ділами, то гріховними помислами, тягне її донизу. Тому духовна культура не тільки бажана, а й дуже потрібна юристові для здійснення професійних обов'язків.

Духовна культура, як і будь-яка інша, формується за допомогою певних принципів. Як межа духовного і бездуховного для духовної культури діє принцип моральності. Глибинним джерелом духовного є християнська мораль. Але сама мораль у духовній культурі особи малозначуща. А от духовна обмеженість особи може негативно впливати на формування моралі.

Закономірним принципом духовної культури юриста є синтез культурних здобутків людства. Духовний світ юриста постає як складна, багатогалузева система, що вміщує знання історії нації, мови, літератури, мистецтва, політики, а також ідеології, моралі, релігії та інше.

Для духовної культури специфічне значення набуває принцип інтелектуальності, оскільки має духовну основу. А інтелектуально-духовна спрямованість буде виявлятися лише тоді, коли інтелект буде підсилюватися почуттєвим впливом, тобто освоєння духовності відбувається з позицій інтелекту. Тобто можна сказати, що духовність та інтелект - це особиста власність юриста [3, с. 121].

Дуже важливим принципом духовної культури всього нашого українського народу, в тому числі і безперечним шляхом юриста до деонтологічного мислення і професійної культури, є принцип глибинності. Саме він може забезпечити високий духовний зміст законів, сприяти верховенству права у регулюванні суспільних відносин. А для цього необхідне заглиблення в історію української нації, тобто необхідно віднайти духовні гени свого народу.

Слід зупинитися ще на одному важливому принципі - принципі державності. Він полягає у процесі державотворення, духовного оздоровлення народу України. Цьому можуть сприяти, знову ж таки, національний духовно-історичний досвід народу, самовідданість окремих історичних постатей, знання про державну символіку тощо.

Слід зазначити, що духовна культура має безліч функцій, з переліку яких виділимо основні: осмислення юристом законів духовного світу; управління внутрішнім життям юриста; духовне піднесення; розвиток власної духовної сутності; збагачення гуманістичним світоглядом; осмислення духовного змісту юридичних законів; виконання юристами духовної місії. Відповідно кожна функція має неціненне значення для духовної культури юриста. І суть першої з названих функцій полягає в тому, що юрист повинен спочатку особисто глибоко усвідомити реально існуючі закони духовного світу, а потім роз'яснювати їх громадянам. Це і буде духовно-правовим вихованням. Функція духовного піднесення (зростання) юристів спрямована на те, що юрист повинен формувати спочатку власну духовну сутність, дбати про власне духовне здоров'я, гуманістичне світобачення, прояви добра і милосердя, і тим самим, як захисник долі людини, юрист стає спроможним долати зло.

Погоджуємось з науковцем Г.О. Цифрою, що неоціниме значення має функція усвідомлення духовного змісту юридичних законів. В законах повинен бути закріпленний духовний скарб народу. Про це говорив ще німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель у відомій праці «Феноменологія духу». Він вважав, що в законах відображається національний дух певного народу, ступінь його історичного розвитку. Тож не можна прощати нашим законодавцям, коли в законах з'являються норми, які вочевидь є неправильними, тобто неперевіреними історією [3, с. 123].

Узагальнюючою для духовної культури можна назвати функцію виконання юристами духовної місії. Звичайно, цю місію повинні виконувати не тільки юристи, велику роль на цьому шляху завжди відігравали й інші представники інтелігенції, певною мірою - священники. Але професія юриста (про що вже неодноразово йшлося) для такої місії має пряме призначення. Ця узагальнююча функція виступає засобом правової регуляції і регламентації соціальної поведінки людей, їхнього внутрішнього світу, а головне - гуманістичного розв'язання соціальних проблем в Україні. Отже, феномен духовної культури виявляється у тому, що вона є консолідуючим чинником суспільства, спрямованою на відродження духовних якостей суспільства, піднесення нації. І в цьому піднесенні важливу роль повинні відігравати юристи.

Важливе значення для формування деонтологічних компонентів культури юриста також має національна (етнічна) культура. При цьому слід наголосити, що саме духовний напрямок є неодмінним шляхом форму-

вання національної культури. Бо національна культура - це душа певного народу, вона відображає національні духовні цінності, національний характер, національний менталітет, ступінь історичного розвитку нації. Відомо, що впродовж століть гальмувалося формування національної свідомості нашого народу, «розмивався» національний характер. Але ці факти і навіть тривала відсутність власної державності не змогли викоринити те животно-духовне джерело, яке було започатковане ще у X-XII столітті, коли Україна розвивалася в контексті християнської європейської культури.

У відродженні національно-державницьких засад сьогодні задіяно багато соціальних, економічних, політичних, а також юридичних чинників, і певні функції в даному напрямку виконує національна культура юриста. Такими функціями є: правовий захист інтересів своєї нації; подолання антинациональної психології у громадян; юридичне регулювання суспільних відносин; формування засобів державного управління тощо.

Таким чином, національна культура юриста - це вміння використовувати і впроваджувати культурно-правові здобутки і загальнолюдські цінності, а також усвідомлення політико-правової мети нації у сучасному державотворенні та активна участь у її досягненні.

Література:

1. Джероза Ліберо. Церковне право / Пер. Н. Щиглевської. - Л.: Монастир Монахів Студитського Уставу. Видавничий відділ «Свічадо», 2001. - С. 23.
2. Сливка С. С. Юридична деонтологія. Правнича етика. Професійна культура. (3-є видання) - К.: Атіка, 2006. - С. 6.
3. Цифра Г.О. Юридична деонтологія: Навч. посіб. Для дистанційного навчання / За наук. ред. Н.В. Климента. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К.: Університет «Україна», 2006. - С. 123.

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ І АДМІНІСТРАТИВНО- ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Бєлова А. Д.

*головний спеціаліст Київського
апеляційного адміністративного суду
Науковий керівник: асистент кафедри
конституційного права Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка, кандидат юридичних
наук, Москва* Олександр
Володимирович

СПІВВІДНОШЕННЯ НЕВІД'ЄМНОГО ПРИРОДНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ ТА ІСНУВАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Найважливішим і найціннішим з поміж особистих прав і свобод людини є право на життя. Універсальність цього права і його природний характер підкреслюється у міжнародно-правових документах, які визнані всіма цивілізованими державами світу. Зокрема, в ст. 3 Загальної декларації прав людини сказано, що «кожна людина має право на життя, на свободу і особисту недоторканність». У Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. у ст. 2 зазначається, що право на життя захищається законом і жодна людина не може бути умисно його позбавлена. Положення міжнародно-правових актів повною мірою відображені в Основному Законі України. Так, у преамбулі до Конституції України проголошується, що держава дбає про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, а в ст. 3 Основного Закону зафіксовано, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». У ст. 27 Конституції закріплено, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

Всі інші конституційні права людини слід розглядати як такі, що конкретизують право на життя у всій його різноманітності, а без реалізації